

IMPACTUL ETNOPELAGOGIEI ASUPRA FORMĂRII CULTURII GENERALE A ELEVILOR

THE IMPACT OF ETHNOPELAGOGY ON GENERAL CULTURE FORMATION OF THE PUPILS

Mariana VACARCIUC,
doctor, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

The proposed article is presenting arguments in favor of studying ethnopedagogy through good knowledge of folklore and ethnography, in order to exploit specific traditions of our people in the field of education, in particular, the folk pedagogy.

Etnopedagogia teaurizează și sistematizează cunoștințele poporului despre educația și instruirea copiilor, înțelepciunea populară, reflectată în învățăturile religioase, basmele, legendele, poveștile, epepeile, cântecele, ghicitorile, proverbele, zicătorile, jocurile și jucăriile etc., în modul de viață a familiei și a comunității, tradițiile și viziunile etico-filozofice, propriu-zis pedagogice, adică – întregul potențial pedagogic, care are impact asupra procesului de formare a culturii generale a elevilor. Ea este unul din domeniile care trebuie să înceapă cu sensibilizarea elevilor față de frumos, cu formarea simțului și a gustului lor estetic, ca mijloc de discernere frumosului de urât. Or, elevii trebuie să fie inițiați în activități de sesizare a frumosului din natură, muzică, societate, să perceapă mesajul unei opere de artă, să reflecteze asupra lui, să asculte o muzică bună, de calitate. Astfel, apare necesitatea ca frumosul să fie accesibil și perceptibil la nivel emotiv, iar etnopedagogia – să posede și să asigure cultura estetică, alcătuită din cunoștințe despre literatură, muzică, artă și istoria ei. Cultura estetică extinde sfera culturii generale și, des-

chizând orizonturi noi, ierarhizează gândirea și imaginația creatoare, contribuind la formarea idealului estetic.

Pentru a percepe comprehensibil cele mai profunde și fundamentale virtuți ale educației populare, trebuie să fie cunoscute, cel puțin, trăsăturile poporului și specificul judecării lui despre lume și viață, care stau la baza concepției populare despre educație. Viziunile despre lume și viață ale poporului nostru s-au format în decursul multor veacuri de participare a maselor la activitatea de producere și a cunoașterii empirice a vieții. În contextul dat, J. Piaget susține că „partea de încercare a unei teorii a inteligenței, care pornește de la analiza gândirii în formele ei superioare, este fascinația pe care o exercită asupra conștiinței comoditățile gândirii verbale. P. Janet a arătat foarte bine în ce fel limbajul înlocuiește, în parte, acțiunea, în așa fel, încât introspecției îi vine cât se poate de greu să discearnă (...) limbajul mai este un veritabil comportament: comportamentul verbal este, desigur, o acțiune redusă și care rămâne interioară, o schiță de acțiune ce riscă neîncetat să rămână chiar în stare de proiect, dar, totuși, o acțiune, care înlocuiește simplu

lucrurile prin semne și mișcările prin evocarea lor, și, care operează, chiar și în gândire, prin intermediul acestor interpreți” [3, p. 40].

Un aspect actual, este educația interculturală, care presupune o nouă abordare a orizontului valorilor, interpretarea și complementaritatea lor. Problema educației interculturale prezintă o replică pedagogică aparte la tentativa de a rezolva unele efecte socioculturale dictate de anumite fenomene. Diversitatea multiplelor experiențe culturale, la care va ralia școala în noul context, trebuie să domine în abordarea etnopedagogiei, „obiectul căreia este cultura pedagogică a poporului, reflectând factura psihică a etniei” [4, p. 14].

Pedagogia populară este pedagogia maselor, o pedagogie universală – comună tuturor, nu, însă, doar a pedagogilor-specialiști/profesioniști, dar, rămânând totodată, să fie mai importantă în special și mai ales pentru cadrele didactice din instituțiile preșcolare și de învățământ primar. Pedagogia populară, reprezentând pansofia educației, cu respectul ei față de mamă, cu credința în atotputernicia tatălui, cultul copilului, este, într-un fel, o religie pedagogică. Astfel, astăzi mai există multe probleme stringente în etnopedagogie, de rezolvarea cărora urmează să se mai ocupe cercetătorii, rezultatele obținute ale cărora vor fi favorabile evoluției pedagogiei generale. În contextul dat, N. Silistraru susține că „relevarea unor probleme etnopedagogice face lumină vădită în obiectul de cercetare al acestei științe. Este evident că în problemele principale actuale trebuie să includem pedagogia familiei, proverbele și zicalele neamului, importanța lor în transmiterea experienței morale a generațiilor ca mijloc al

educației intelectuale, poveștile populare – valori educative, cântecele populare și rolul lor în educația estetică a copiilor și tineretului etc.” [ibidem].

Se știe că la diferite etape istorice și procesul educativ a evoluat în mod diferit, în dependență de circumstanțele materiale și spirituale în care se afla societatea. În cadrul aceleiași faze evolutive educația posedă și anumite caracteristici izvorâte din experiența acumulată de popor în perioade îndelungate de timp. Fiind poziționată cu fața spre practică, etnopedagogia o servește, înzestrând cadrele didactice cu mijloace pedagogice, verificate în practica educativă timp de multe milenii. Pedagogia populară și știința pedagogică au intrat în interacțiuni complexe și au favorizat dezvoltarea mutuală, creând un spațiu unic, care poate fi numit cultură pedagogică, iar „cultura pedagogică a omenirii este, mai întâi de toate, pedagogia muncii și a educației prin muncă” [ibidem, p. 15]. În acest context, ținem să menționăm că etnopedagogia apare ca un suport pentru educație prin studiile sale realizate în ceea ce privește potențialitățile pedagogice ale tradițiilor și obiceiurilor străbune, alături de cele noi, în condițiile societății de astăzi. Astfel, ea realizează echilibrul dintre ambele – obiceiurile și tradițiile vechi și cele noi – în actul de educație a generațiilor în creștere.

O deosebită importanță în educație o are comunicarea, care reprezintă, de fapt, o necesitate prioritară în acest sens. Din punctul de vedere al exigențelor în domeniu, abilitățile de comunicare a cadrului didactic condiționează stilul și tactul pedagogic. În acest context V. Mândăcanu susține că „pe fundalul interacțiunii profesor-

elev/student, se distinge stilul și tactul profesorului, care reușește sau nu să prezinte noblețea condiționată de atenție, spirit de observare, respect, exigență, nobleță, atitudine corectă față de elev/student, stăpânirea perfectă a emoțiilor, sentimentelor, a demnității, buneii cuviințe, umanismului, iubirii și cumsecădeniei” [2, p. 393]. În aceeași ordine de idei, autorul subliniază faptul că „problema-cheie în formarea culturii comunicării pedagogice este centrată pe capacitățile de interacțiune profesională. Acest proces complicat poate fi înțeles numai în condițiile cunoașterii „anatomiei” comunicabilității fenomenului dat. Autoeducația comunicabilității – capacitățile, deprinderile și priceperile de a comunica – cuprinde următoarele componente: sociabilizarea – capacitatea de a avea plăcere, satisfacție de la procesul comunicării; înfățișarea socială – dorința de a se afla în societate, de a comunica cu lumea; tendințe altruiste, morale, etice, spirituale. Toate aceste calități pot fi dezvoltate mai ușor dacă fenomenul comunicării este cunoscut în esența sa” [ibidem, p. 384].

Trebuie să fie prețuit înalt și comportamentul, prin care se demonstrează veridicitatea sentimentelor și nu, însă, doar a cuvintelor. Pentru formarea la copii a unei astfel de atitudini față de manifestarea sentimentelor, trebuie să se acorde o atenție deosebită, în special, de către pedagogii din grădinițe și școala primară. În acest sens, este promițătoare metoda democratică și umană de formare la copii a competențelor de comunicare constructivă și prietenoasă și, de aceea, trebuie să fie consolidată componenta etnopedagogică.

Un alt aspect ce ține de specificul mentalității poporului – destinul – este tratat în strânsă legătură cu factorii ei decisivi – munca și înțelepciunea. Rezultatele obținute în urma analizei făcute a materialelor folclorice ne demonstrează că facultățile respective sunt tratate de popor ca lucruri acumulate pe parcursul vieții, ca rezultate ale experienței, învățării și educației, nu, însă, ca ceva „căzut din ceruri”. De pe aceste poziții se desprinde și punctul de vedere bine chibzuit al poporului față de tema educației / creșterii, manifestată de el chiar din vremurile trecutului îndepărtat. Din această perspectivă sunt scrutate de către popor și oportunitățile educației, necesitatea ei, educabilitatea omului, scopul și idealul educativ, mijloacele de educație.

Reieșind din aceste considerente, cercetătorii în domeniu țin cont de studiile *folcloristice* și *etnografice*.

Prin folclor accedem la valorile inestimabile ale poporului, precum și metodele, formele și procedeele de educație specifice lui. Mijloacele pedagogiei populare, precum sunt, spre exemplu, proverbele și zicătorile, au un impact considerabil asupra formării ținutei morale a copilului. La fel, este cunoscut și faptul că ghicitorile constituie un inestimabil mijloc de formare a gândirii creative a lui, iar repertoriile vocale și coregrafice, obiceiurile și tradițiile populare etc. facilitează educația estetică a copilului.

O contribuție valoroasă în acest sens o are și *etnografia*, care, ca știință despre popoare și dezvoltarea culturii materiale și spirituale a lor, se ocupă de studierea obiceiurilor, datinilor și tradițiilor populare, a moravurilor și dreptului popular, a artei orale, jocurilor, jucăriilor etc. – manifestări ale vieții populare, care întot-

deauna au constituit aspecte de mare importanță în formarea generațiilor în creștere.

Despre un popor sau anumite laturi ale vieții lui se poate judeca după diversitatea tradițiilor care îi aparțin. Chiar și o astfel de trăsătură proprie tradiției, cum este conservatismul, deseori se dovedește a fi un bine, un „colac de salvare”, deoarece constituie o condiție pentru stabilitatea poporului, durabilitatea principiilor lui morale, a mentalității. Obiceiurile și tradițiile populare, penetrând în profunzime întreaga viață socială, reglează relațiile și comportamentul oamenilor. În acest context, T. Cibotaru susține: „Din această cauză ele exercită o puternică influență educativă asupra generațiilor tinere, alcătuind, oarecum, solul și climatul moral în care cresc și se for-

mează aceste generații. Aici intervine etnopedagogia, care, pe de o parte, studiază și clarifică posibilitățile pedagogice ale tradițiilor și obiceiurilor vechi în condițiile contemporane, iar pe de altă parte – eficiența și rațiunea pedagogică a obiceiurilor și tradițiilor noi: ea stabilește în ce măsură contribuie și unele și altele la educația tinerei generații” [1, p. 14].

Concluzionând, putem afirma că etnopedagogia este acel domeniu care posedă potențe vaste în soluționarea problemelor ce țin de obiectivele școlii contemporane prin valorificarea tradițiilor locale în ceea ce privește educația, care pot completa conținuturile curriculei școlare. Etnopedagogia, ca știință aparte, explică pedagogia populară și propune modalități de aplicare a ei în condițiile societății contemporane.

Referințe bibliografice

1. Cibotaru, T. *Istoria învățământului și a gândirii pedagogice în Moldova*, Chișinău, Lumina, 1991.
2. Mândăcanu, V. *Profesorul – maestru*, Chișinău, Pontos, 2009.
3. Piajet, J. *Psihologia inteligenței*, Chișinău, Cartier, 2008.
4. Silistraru, N. *Etnopedagogie*, Chișinău, USM, 2003.
5. Волков Г.Н. *Этнопедагогическая пансофия*, Элиста: Калм. гос. ун-т, 2010.